

תאריך עדכון: 21.7.24

שם המחלקה:

בית הספר ללימודי יסוד ביהדות

והמחלקה ללימודי ארץ-ישראל

וארכיאולוגיה

שם ומספר הקורס:

ירושלים בימי הבית השני, ארכיאולוגיה

והיסטוריה לאור התגליות החדשות

04-096-95 לימודי יסוד

16-269-01 לימודי ארץ-ישראל וארכיאולוגיה

שם הקורס באנגלית:

Jerusalem in the Second Temple Period: Archaeology and History

שם המרצה: פרופ' איל רגב

סוג הקורס : קורס מתקשב

שנת לימודים: תשפ"ו מסטר: קיץ היקף שעות: 2 ש"ש / 4 נ"ז

כל תכני הקורס באתר. מפגש פתיחה בזום (רשות, יוקלט). מבחן סיום (רב ברירת) בתומקס.

השתתפות בפורומים בלמדה.

*ייתכנו שינויים בתכני ספר הקורס

א. מטרת הקורס:

הקורס הוא קורס מקוון. מטרת הקורס לסקור את ההיסטוריה של ירושלים ואת התגליות הארכיאולוגיות בירושלים בימי בית שני, למן ימי שיבת ציון, לאורך התקופה הפרסית, ההלניסטית, החשמונאית, והרומית המוקדמת עד לחורבנה בשנת 70 לפסה"נ.

הקורס מקשר את הממצא הארכיאולוגי לידיעות ההיסטוריות על ירושלים ודייריה באותן תקופות. הדגש בקורס הוא על החברה והדת בירושלים וכיצד הם מתקשרים לממצאים הארכיאולוגיים. הקורס יציג חידושים רבים בחקר תולדות ירושלים בימי הבית השני בארץ-ישראל, יפגיש את הסטודנט עם הממצאים הארכיאולוגיים העדכניים ביותר הנוגעים לתקופות השונות ועם ספרות המחקר הבסיסית לחקר העיר בתקופות אלה תקופה זו.

באתר הקורס חלקים של חובה ושל רשות (להרחבה למעוניינים, לא למבחן). הקורס מורכב מספר הקורס ובו מספר יחידות (קובץ וורד) ומספר מאמרים (רק חלקם נדרשים למבחן). הקורס כולל גם סרטונים (רובם רשות, להרחבה בלבד) של ראיונות שטח עם חוקרים וחופרים המספרים על הממצאים הארכיאולוגיים מימי הבית השני שאותם גילו. הסרטונים צולמו והופקו על ידי מכון מגל"ם-עיר דויד (זמינים בקישורים ליוטיוב).

צפוי להתקיים גם סיור (רשות, למעוניינים בלבד) למוזיאון ישראל.

תכנית הוראה מפורטת לכל היחידות:

יחידה 1. ירושלים של ימי בית שני – על-פי יוסף בן מתתיהו.

הנושאים שיידונו: תיאור ירושלים של ימי בית שני על ידי ההיסטוריון יוסף בן מתתיהו. מה בחר לתאר וממה בחר להתעלם? ומדוע?

סרטונים: ד"ר אייל מירון: ירושלים של בית שני בדגם אבי יונה 1.

▪ סרטונים: ד"ר אייל מירון: ירושלים של בית שני בדגם אבי יונה 2.

יחידה 2. ירושלים בתקופה הפרסית (שיבת ציון, עזרא ונחמיה, תקופת הפחות).

הנושאים שיידונו: ההיסטוריה של היהודים בירושלים משיבת ציון ועד ימי אלכסנדר מוקדון. פניה של ירושלים בתקופה הפרסית: האם הייתה רחבה או מצומצמת? כיצד נבנו חומות העיר בימי נחמיה.

יחידה 3. ירושלים בתקופה ההלניסטית, תחת בית תלמי ובית סילווקוס.

הנושאים שיידונו: תולדות היהודים בירושלים בתקופה ההלניסטית. ההתייוונות בירושלים לפני ימי החשמונאים.

▪ סרטון: ד"ר אייל מירון. חפירות ה"חקרא" בחניון גבעתי בעיר דוד.

▪ מאמר: הירדני, ת', 'החקרא: מפלצת יוונית בירושלים', סגולה 67 (תשע"ו), עמ' 27-35.

יחידה 4. ירושלים בימי החשמונאים.

הנושאים שידונו: רקע היסטורי (כולל סוגיית הכתות, מגילות מדבר יהודה וההלניזציה) והמקורות ללימוד התקופה. מבנים וקברים בירושלים בתקופה החשמונאית.

סרטונים:

- פרופ' אייל רגב: מגילות קומראן והאיסיים 1.
- פרופ' אייל רגב: מגילות קומראן והאיסיים 2.
- פרופ' איל רגב: החשמונאים חנוכה, וההתייונות.

ועוד:

- רנה סיוון: החומה הראשונה במגדל דוד.
- ד"ר יחיאל זלינגר: החומה הראשונה בדרום הגבעה המערבית.
- הלל גבע: המגדל החשמונאי ברובע היהודי.
- פרופ' רוני רייך: בריכת השילוח של ימי הבית השני
- פרופ' בעז זיסו: קברי נחל קדרון.
- פרופ' דן בהט: אמת המים החשמונאית.

יחידה 5. ירושלים ההרודיאנית רקע היסטורי והמקורות ללימוד התקופה.

הנושאים שידונו: מלחמות האחים החשמונאים והרקע לעליית הורדוס, הורדוס כמלך קליינט, אופי שלטונו של הורדוס, מפעלי הבניה של הורדוס ברחבי הארץ ועוד.
מאמר: שטרן, מ', "מלכותו של הורדוס", בתוך אבי יונה, מ' (עורך), ההיסטוריה של עם ישראל, תקופת בית הורדוס.

יחידה 6. הר הבית ובית המקדש:

הנושאים שידונו: נסיבות שיפוץ בית המקדש על ישי הורדוס. האמנם הר הבית של ימינו נבנה בימי הורדוס (על-פי ממצאים ארכיאולוגיים חדשים). בית המקדש והר הבית על-פי תיאורי יוסף בן מתתיהו וחז"ל. שחזור בית המקדש של ימי הורדוס. הר הבית – ממצאים ארכיאולוגיים מאמר: לוין, י"ל, "בית המקדש בירושלים: תיאורי יוסף בן מתתיהו ומקורות אחרים", קתדרה 77, תשנ"ו, עמ' 3-16.

סרטונים:

- ד"ר אייל מירון: הר הבית והמקדש בדגם אבי יונה.
- ד"ר שלומית וקסלר-בדולח: קיר הסכר בגיא המרכזי וקשת וילסון.
- ד"ר ג'ו עוזיאל: הפירות קשת וילסון.
- ד"ר שלומית וקסלר בדולח: מבנה המזרקה במנהרות הכותל המערבי.

יחידה 7. הבתים בירושלים, החיים בירושלים:

הנושאים שידונו: בתי המגורים (הרובע ה"הרודיאני", הבית השרוף), מקוואות טהרה. אומנות יהודית מימי הורדוס ועד החורבן.

סרטונים:

- הלל גבע: הרובע ההרודיאני ברובע היהודי 1.
- סרטונים: הלל גבע: הרובע ההרודיאני ברובע היהודי 2.
- סרטונים: הלל גבע: הבית השרוף ברובע היהודי.
- סרטונים: אבי סולומון: המקווה במנהרת הכותל המערבי.

יחידה 10. הקבורה בירושלים – כמשקפת את החברה הירושלמית

הנושאים שידונו: מצבות קבורה מפוארות. הקבורה במערות ובגלוסקמות. יהודי התפוצות הקבורים בירושלים.

מאמר: רגב, א', "הקבורה בגלוסקמאות והאינדיבידואליזם בחברה הירושלמית בסוף ימי בית שני", חידושים בחקר ירושלים יז, עמ' 239-252.

סרטונים:

- פרופ' בועז זיסו: קברי נחל קדרון 2.
- סרטונים: פרופ' גבריאל ברקאי: מצבת אבשלום.

יחידה 8: ירושלים מימי הורדוס ועד המרד הגדול.

הנושאים שידונו: ירשי הורדוס בירושלים. השלטון הרומי בירושלים. מדוע וכיצד פרץ המרד הגדול. מהלך המרד הגדול, מלחמת האחים וחורבן ירושלים והמקדש.

- סרטונים:
 - נחשון זנטון: הרחוב "ההרודיאני" המדורג במערב עיר דוד.
 - ד"ר ג'ו עוזיאל: יסודות הפינה הדרומית מערבית של הר הבית.
 - אלי שוקרון: תעלת הניקוז ההרודיאנית.
- מאמר: רגב, א', 'שגשוג שהביא לחורבן: החברה היהודית בירושלים ערב המרד הגדול', *חידושים בחקר ירושלים* יט (תשע"ד), עמ' 179-199.

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

ד. חובות / דרישות / מטלות:

השתתפות בדיונים באתר הקורס, מבחן סופי.

ה. מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):

השתתפות בשני דיונים באתר הקורס 10%

מבחן סופי (רב ברירת, בתומקס) 90%